

Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften

Remissyttrande från ECPAT Sverige om betänkandet SOU 2023:98

ECPAT Sverige (nedan ECPAT) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. ECPAT har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras (SOU 2023:98) och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Vi välkomnar utredningens förslag men har invändningar mot den sammanblandning av barn och pornografi som görs i direktiven till utredningen och som leder till en målgrupp för utredningens förslag som inte är konsistent och som inte stämmer överens med den utsatthet som är spridning av övergreppsmaterial på barn. I vårt remissvar betonar vi vikten av barns delaktighet i genomförandet av utredningens förslag och vikten av finansiering av ECPAT Hotline

ECPAT

- tillstyrker förslaget i kap. 16.1.1
- tillstyrker förslagen i kap. 16.2.1-16.2.2
- tillstyrker förslagen i kap. 16.3.1-16.3.4
- tillstyrker förslagen i kap. 16.4.1-16.4.6
- tillstyrker förslaget i kap. 16.5.1
- tillstyrker förslaget i kap. 19.2.1
- tar inte ställning till utredningens förslag i övrigt

Om förslaget i korthet

Den som skildrar ett barn i material som, om det handlade om vuxna skulle betraktas som pornografiskt, har begått ett barnpornografibrott så länge den åtminstone var oaktsam om att den som skildras var under 18 år. Detta oavsett om det förekommer något annat våld eller kränkande inslag i materialet. Det är en konkret och avgörande skillnad mellan vad som är pornografi och det som är övergreppsmaterial på barn, det sistnämnda är som utgångspunkt alltid brottsligt. Det spelar ingen roll om materialet sprids på platser där pornografi förväntas eller i vilket syfte materialet sprids. Den som skildrar har begått ett brott och så även, förutom när barnet är pubertetsutvecklat och det inte framgår av bilden och omständigheterna runt den

att det är ett barn, den som köper, säljer, byter, innehar eller tittar på bilden. Förekommer barn i materialet rör det sig inte om pornografi utan dokumenterade sexuella övergrepp mot barn. Ett barn kan aldrig samtycka till att exploateras sexuellt.

ECPAT har därför under utredningens gång flera gånger fört fram vår kritik mot regeringens direktiv till utredningen (dir. 2022:100) som på ett olyckligt sätt blandar samman barn och pornografi. Skyddet för barn är starkare än för vuxna, och övergreppsmaterial är olagligt medan pornografi inte är det. En sammanblandning av pornografi och övergreppsmaterial på barn kan riskera att minska skyddet för barn, särskilt äldre barn där vi redan ser svårigheter att få ned material i Sverige om barnet har fullbordat sin pubertetsutveckling och svårare för barnet att få upprättelse i en brottmålsprocess.

En hopkoppling av barn och pornografi blir också missvisande vad gäller hur spridningen av övergreppsmaterial på barn ser ut. Det förekommer att ECPAT kommer i kontakt med barn där bilder eller filmer sprids i pornografiska syften på sidor där det kan förväntas att det förekommer pornografi (som är den huvudsakliga målgruppen för utredningen vad gäller barn) men det är bara en bråkdel av det omfattande samhällsproblem som är spridning av övergreppsmaterial på barn. Det förekommer på sidor helt avsedda för sådan spridning, på vanliga och populära sociala medier och på vanliga och populära fildelningstjänster, såsom Instagram, Snapchat, Discord och Dropbox. ECPAT uppskattar att även utredningen ser att den här problematiken är mycket bredare än den huvudsakliga målgruppen för förslaget, vilket visar sig genom att definitioner av målgruppen skiftar mellan de olika förslagen i betänkandet. Vi oroas dock över att de varierande målgrupperna för olika förslag, som till viss del ska förverkligas av samma aktörer, kommer försvåra förverkligandet av förslagen. Det riskerar att bli en otydlighet kring vilka barn och vilka situationer som omfattas av förslaget eller inte. Med utgångspunkt i utredningens huvudsakliga målgrupp skulle en nakenbild på ett barn som sprids på ett sociala medie-konto inte omfattas av (de flesta) av förslagen. Så fort någon tar en skärmdump och lägger upp den i pornografiskt syfte på en hemsida där det förväntas förekomma pornografi så skulle samma bild och barn plötsligt omfattas av alla förslagen. Vi vet att det i praktiken kan gå väldigt fort mellan dessa steg och att syften med att lägga ut nakenbilder på barn varierar.

Ett ytterligare problem med den begränsade målgruppen är att spridningen som sker på platser som inte passar in i huvuddelen av utredningens förslag orsakar långvarigt lidande. Den spridning som sker bland klasskamrater, kompisar och i barnets omedelbara närhet, i kontrast till den spridning som sker relativt anonymt ute på nätet. Sannolikheten att bli uthängd på sociala medier och få sina bilder spridda korrelerar med andra risker för att bli trakasserad och utsatt för sexuellt och fysiskt våld. Det är också många fler barn som drabbas av spridning som sker i barnets närhet. Var femte flicka och var åttonde pojke mellan 10-17 år i Sverige har fått en nakenbild spridd (ECPAT Sverige (2023) "[Var försiktig och prata med en vuxen så fort det händer något](#)" – en rapport om barns utsatthet för sexualbrott och vilka strategier de har för

[att skydda sig](#)). ECPAT har identifierat utvidgningar av målgruppen för utredningens förslag i förslag 16.3.1, 16.4.1, 16.4.4, 16.5.1 och 16.6.3.

Betydelsen av barns delaktighet i förverkligandet av utredningens förslag på insatser och åtgärder

När det kommer till sexuella övergrepp mot barn på nätet så är deras kunskap och erfarenhet avgörande för ett framgångsrikt arbete. Det är också en fråga om barns rätt till delaktighet och inflytande som garanteras dem av barnkonventionen. ECPAT vill understryka vikten av barns delaktighet, både barn som ingår i målgruppen för förslagen och barn generellt, i utformandet och förverkligandet av de insatser och åtgärder som utredningen föreslår. Det rör arbetet med kunskaps- och metodutvecklingen som föreslås i kapitel 16.2 för att garantera relevant kunskap och utveckling av metoder som på ett effektivt sätt kan förebygga våld och ge bästa möjliga stöd och hjälp till utsatta barn. Vad gäller de kunskapsförhöjande insatserna för såväl barn som vuxna som föreslås i kapitel 16.3 krävs delaktigheten för att insatserna ska vara trovärdiga för barn och för att vuxna ska få relevant information. Vid framtagandet och tillämpningen av de kunskapsstöden som föreslås i kapitel 16.4 är barns erfarenhet och kunskap av avgörande betydelse för att få en god bild av förutsättningar och framgångsfaktorer för att de verksamheter som ska använda kunskapsstöden ska kunna upptäcka utsattheten och ge barn stöd och hjälp. Det är också viktigt att kontinuerligt fortsätta involvera barn eftersom vad barn gör på nätet och vilka plattformar de är på ständigt förändras.

Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften bör bli en tydlig del av arbetet mot sexuellt våld (kap 16.1)

ECPAT tillstyrker förslagen i kapitlet, det är angeläget att arbetet mot det våld som är spridning av övergreppsmaterial av barn på nätet får en framträdande roll i relevanta nationella strategier och handlingsplaner. Detta våld drabbar också framför allt flickor varför det är angeläget att det läggs till i det förslag om ny formulering av det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet som lagts fram av Utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2024:21). Sexuell exploatering av barn på nätet, inklusive den spridning av övergreppsmaterial på barn som sker i pornografiskt syfte, behöver också bli en tydlig del av den kommande nationella strategin om våld mot barn. Så som utredningen lyfter fram i betänkandet (s. 544) så ges inga specifika förslag i SOU 2022:70 om just spridning av övergreppsmaterial, med hänvisning till den nu aktuella utredningens uppdrag. Mot bakgrund av vad som sagts ovan om spridningens konsekvenser och allvar vill vi här lyfta fram att all spridning av övergreppsmaterial på barn behöver bli en tydlig del av den nationella strategin, vilket vi också lyfte i vårt remissvar på det betänkandet.

Kunskaps- och metodutvecklingen behöver stärkas (kap 16.2)

Vi tillstyrker utredningens förslag i denna del och vill särskilt betona vikten av att medel ska kunna sökas av forskare i samverkan med idéburna organisationer för att implementera och utvärdera nya metoder i deras stödverksamheter. På så vis möjliggörs resurser för att

kvalitetssäkra arbetet och det är på samma gång ett erkännande av det viktiga stöd som idéburna organisationer erbjuder barn och unga som utsatts för sexuella övergrepp.

Insatser på bred front behövs för en ökad kunskap bland vuxna och barn (kap 16.3)

ECPAT tillstyrker utredningens förslag vad gäller insatser för ökad kunskap bland vuxna och barn. Vi ser en utbredd okunskap bland både barn och vuxna vad gäller barns utsatthet på nätet. ECPAT välkomnar att utredningen föreslår att de hbtqi-strategiska myndigheterna får i uppdrag att undersöka behovet av kunskapshöjande åtgärder inom myndigheternas ansvarsområden för att nå hbtqi-personer samt genomföra de insatser som behövs. Vi vet att hbtqi-barn är särskilt utsatta för sexuell exploatering, vilket bland annat framkommer av vår rapport från förra året (ECPAT Sverige (2023) ”[*Consent is key*](#)” – [*en rapport om brottsutsatthet bland barn som identifierar sig som hbtqi+*](#)).

Nationella kunskapsstöd behöver utvecklas (kap 16.4)

Vi tillstyrker förslagen i betänkandets kapitel 16.4 då det är angeläget att de verksamheter som möter barn har tillgång till bästa tänkbara stöd för att upptäcka utsattheten och bemöta barnen på bästa sätt. Vad gäller det uppsökande arbetet på internet vill ECPAT särskilt understryka vikten av att medel avsätts för idéburna organisationer vad gäller deras viktiga medverkan i arbetet med att kartlägga och utvärdera uppsökande arbete på internet. Barn uttrycker ett stort intresse av att samhället och vuxenvärlden ska vara mer synlig och tillgänglig på de plattformar där barnen är. Utredningen föreslår att arbetsätten bör vara inriktade på att upptäcka äldre barn. Här vill vi betona att det sker en global trend där åldern på barn i övergreppsmaterial på barn sjunker. Det behövs alltså även arbetssätt för att upptäcka yngre barn

Stödet för barn att ta ner bilder och filmer från internet bör permanentas och tillförsäkras en långsiktig finansiering (kap 16.5.1)

ECPAT tillstyrker förslaget. Precis som skrivs i remissen är möjligheten för barn att få hjälp att få ner sexuellt kränkande material på sig själva från internet otroligt viktig. Vi ser den enorma omfattningen av sexuellt övergreppsmaterial på barn som sprids varje dag. Så länge övergreppsbilderna sprids på nätet får övergreppet aldrig ett slut och kränkningen för barnet fortsätter. Därför är det oerhört viktigt att materialet plockas ner från internet. Förslaget att en hotline bör finansieras permanent är därför något som ECPAT varmt välkomnar då en sådan finansiering skulle innebära att Sverige bättre lever upp till sina internationella åtaganden att förebygga och bekämpa sexuella övergrepp mot barn

ECPAT Hotline är den enda funktionen i landet som varje dag arbetar med att ta emot tips om sexuell exploatering av barn och att se till att övergreppsmaterial på barn tas ned från internet, oavsett var eller i vilket syfte det sprids. Verksamheten har bedrivits sedan 2005.

När ett tips inkommer till ECPAT Hotline tas det emot av en av våra hotlineanalytiker. Analytikern bedömer om det är ett barn och om materialet skildrar sexuell exploatering eller övergrepp. Sedan spårar analytikern i vilket land som servern med materialet finns. Om tipset på något sätt rör Sverige, till exempel om barnet eller förövaren bedöms vara svensk eller om servern finns i Sverige, informeras svensk polis. Sedan kontaktar analytikern den som ansvarar för servern och begär att bilden eller filmen tas bort. Ofta finns övergreppsmaterialet på servrar utomlands. För att kunna hantera sådana ärenden är ECPAT sedan 2014 medlem i INHOPE – den globala paraplyorganisationen för hotlines. Genom nätverket av organisationer kan vi skicka informationen till hotline i rätt land. Övergreppsmaterialet skickas samtidigt till Interpol som bland annat samverkar med nationella polismyndigheter för att identifiera brottsoffren. Tips från allmänheten har ökat, 2022 mottog vi precis som det framgår av betänkandet 3873 tips från allmänheten, 2023 var det 5268 tips. Samtidigt får ECPAT Hotline 200-600 tips varje månad från hotlines i andra länder om övergreppsmaterial som finns på svenska servrar. Behovet av en verksamhet som tar ner övergreppsmaterial från internet kvarstår.

En begäran om nedtagning av bild eller film kan också komma direkt från ett barn, via stödlinjen Ditt ECPAT. Det vanligaste är att barnet har berättat för en rådgivare i Ditt ECPAT att en bild eller film sprids på sociala medier eller att ett konto hotar eller utpressar barnet. Vid den typen av ärenden informerar vi alltid svensk polis och vi kontaktar också plattformen där brottet begås. I vissa fall kan det också bli aktuellt att kontakta socialtjänsten.

Betydelsen av den här verksamheten, för barn i Sverige och i hela världen, kan inte nog understrykas. Verksamheten behöver bedrivas på ett korrekt och säkert sätt med högt kvalificerad personal som klarar av att utföra de komplicerade och emotionellt ansträngande arbetsuppgifter som ingår i hotlinearbetet. En permanent och statlig finansiering av hela hotlineverksamheten, så att vi kan arbeta för att ta bort övergreppsmaterial på barn var materialet än befinner sig, är därför mycket välkommet.

Det bör bli enklare att anmäla sexualbrott (kap 19.2.1)

ECPAT delar utredningens bedömning av behovet av att sänka trösklarna för att anmäla sexualbrott, inklusive möjligheten att anmäla via internet. Lättare tillgång till polisen är också något som lyfts fram i våra kontakter med barn. ECPAT ser också förtjänsten av det exempel utredningen lyfter om möjligheten att boka tid för att anmäla brott och att detta skulle kunna göras i samverkan med civilsamhällesorganisationer som redan idag stöttar dem som vill göra en polisanmälan. ECPAT ser att det skulle vara särskilt lämpligt när det kommer till barn och att en sådan lösning också passar bra ihop med det förslag om införandet av barnrättsbyråer med oberoende barnombud som just nu behandlas av socialdepartementet.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristen Susanna Pettersson och utredaren Louise Thudén.

För ECPAT Sverige

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare